

ÇEŞİTLİ YAYINLAR

H. PAASONEN, *Tschuwaschisches Wörterverzeichnis*, Eingeleitet von A. Róna-Tas. Szeged 1974. 8°, 7 + VII + 244 + 1 s. (Studia Uralo-Altaica IV. Edited by P. Hajdú and A. Róna-Tas. Attila József University).

Heikki Paasonen'in bu eseri ilk kez *Csuwas Szójegyzék* adı ile 1908 yılında Budapeşte'de *Nyelvtudományi Közlemények* dergisinin 37 ve 38 nci sayılarının ilavesi olarak yayınlanmıştı. Aynı eser Türkçe'ye çevrilerek Türk Dil Kurumu yayınları arasında da çıkmıştı (H. Paasonen: Çuvaş Sözlüğü. İstanbul 1950. VIII + 219 s.).

Şimdi tanıtması yapılacak olan ise 1908 yılındaki Budapeşte baskısından ofset usulü ile yapılmış en son yayınıdır. Paasonen aslen Finlandiyalıdır (doğ. 1865 - öl. 1919). 1893 yılında Helsinki üniversitesinde Fin-Ugor dilleri doçenti, 1904 yılında da ilgili kürsüye profesör olmuştur. Macarca ile yakından ilgilenmiş, Macar İlimler Akademisi'nin şeref üyesi olmuş ve uzun zaman diplomat olarak Macaristan'da bulunmuştur.

Fin-Ugor Cemiyeti'nin sağladığı imkânla yaptığı iki ilmi araştırma gezisinde, en önemlileri Novoe Yakuşkino (1900) ve Yeräpkino (1901) köylerinden olmak üzere, çuvaşlar arasında onların dili, etnografyası ve folkloru üzerine zengin malzeme toplamıştır. İşte elimizdeki *Tschuwaschisches Wörterverzeichnis* (müellifin kendi neşrindeki adı ile *Csuwas Szójegyzék*) bu malzemeden doğmuştur.

Paasonen çuvaşça kelimelerin macarca anlamları yanında, almanca anlamlarını da vermiş ve böylece eserden daha çok kimsenin yararlanmasını sağlamıştı. 1974 yayınında başına A. Róna-Tas tarafından 7 sayfalık almanca bir giriş konulan eserde sırasıyla şu bölümler yer almaktadır: Paasonen'in önsözü I-V, kullanılan bibliyografya kısaltmaları VI-VII, çuvaşça-macarca-almanca sözlük 1-204, macarca kelime dizini 205-223, almanca kelime dizini 224-240, etimolojik ilaveler 241-242 ve doğru yanlış cetveli 243-244.

Paasonen'in bu eserindeki malzeme her ne kadar daha sonra Aşmarin'in 17 ciltlik dev eserine (*Thesaurus linguae Tschuwaschorum*: Kazan-Çeboksarı 1928-1950. 17 cilt) alınmışsa da bazı önemli noktaların ara sıra dikkatten uzak kaldığı olmuştur. Bu bakımdan Paasonen'in sözlüğü yine elde bulundurulması gereken bir eser niteliğini korumaktadır. Ayrıca Paasonen'in sık sık çuvaşça bir kelimenin Kazan ve Mişer tatarcasındaki, hatta ara sıra Türk dilinin öteki dallarındaki paralel karşılıklarını vermesi, bu eserin eski olmasına rağmen, etimolojik çalışmalar için, değerini hâlâ yitirmediğini gösterir.

Türk dilinin tarih boyunca hemen her dalında görülen alfabe ve transkripsiyon meselesindeki bir birlikten yoksun, şanssız kaderi, ne yazık ki, çuvaşça için de söz konusudur. Paasonen kitabında Fin-Ugor transkripsiyon sistemini kullanmıştı. Bu husus, her ne kadar, ilgili alanda ciddi çalışma yapanlar için bir mesele değilse de, eserden yararlanmak isteyenler tarafından gözden uzak tutulmamalıdır.

Çalışkan bir altayist olan sayın A. Róna-Tas ve fin-ugorist sayın P. Hajdú bu eseri yeniden yayınlamakla Türkoloji ve Altayistik dünyasına çok yararlı bir hizmette bulunmuşlardır. Kendilerine teşekkür eder, bu alanda daha pek çok verimli çalışmalar yapmalarını dileriz.

Nuri Yüce

Georg, HAZAI *Das Osmanisch-Türkische im XVII. Jahrhundert. Untersuchungen an den Transkriptionstexten von Jakob Nagy de Harsány.* Bibliotheca Orientalis Hungarica XVIII. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1973. 498 s. 8°.

Türk dilinin tarihi derinlik ve coğrafi genişlik içinde önemle araştırılması gereken pek çok konuları vardır. Oğuz gurubu içinde Osmanlıca yalnız bu gurubun değil, aynı zamanda Türk dilinin en zengin dil yadigarına sahip olan güçlü bir daldır. Bundan dolayı Osmanlıca üzerinde yapılmış ve yapılacak olan her türlü çalışmaya bir yenisini katmak daima mümkün olacaktır.

Türklerin kullandıkları alfebelerden her biri Türkçenin ses yapısını ifade etmekte aynı uygunlukta bir elverişlilik göstermezler. Uzun zaman ve yaygın bir şekilde kullanılmış olan arap alfabesinin Türkçe seslerin verilmesinde yetersiz kaldığı hususlarda latin alfabesi ile yazılmış metinler büyük bir ihtiyaca cevap vermektedirler.

Sayın G. Hazai'nin ince bir dikkat ve uzun bir emek sonunda yayınladığı *Das Osmanisch-Türkische im XVII. Jahrhundert* bu tür eserlerin en hacimli olan *Colloquia Familiaria Turcico-Latina* üzerinde yapılan değerli bir araştırmadır. *Colloquia Familiaria Turcico-Latina* adlı eserin müellifi Jakob Nagy de Harsány (doğ. 1615 - öl. 1677'den sonra) macar asıllı olup şarkiyatçı ve teologdur. Nagyvárad lisesini bitirerek şark dillerini öğrendi. Alman ve Belçika üniversitelerinde okudu. Bir süre Nagyvárad lisesinde öğretmenlik yaptı. 1651 yılında Berlin'e gitti. Brandenburg prensi Friedrich Wilhelm'in yanında ticaret muhabiri ve diplomat olarak çalıştı. Transilvanya prenslik sarayının maslahatgüzarı olarak 7 yıl Türkiye'de bulundu. 1676 yılında konsolosluk unvanını kazandı.